

МКУ Управление образованием Администрации Овюрского кожууна
Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение
Детский сад «ДАМЫРАК» с. Хандагайты Овюрского кожууна

РАССМОТРЕНО
на заседании
педагогическим советом
Протокол №1
от 28 августа 2023года

СОГЛАСОВАНО
с старшим воспитателем
Монгуш /Монгуш А.Д./
25 августа 2023 года

УТВЕРЖДЕНО
Заведующий
МБДОУ Детский сад
«ДАМЫРАК»
с. Хандагайты Овюрского
кожууна
Араг-оол А.А.
приказом № 30 от 25.08.2023

ДОПОЛНИТЕЛЬНАЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ
ОБЩЕРАЗВИВАЮЩАЯ ПРОГРАММА
Социально-гуманитарной направленности
объединения «Оюннар»
Уровень программы: базовый
Адресат программы: младшая группа
Возраст обучающихся: 1,6-3 лет
Срок реализации: 1 год (36ч.)
Условия реализации программы: бюджет

Разработала: Монгуш Монгуш Уран Байыр-ооловна

с. Хандагайты, 2023

Допчузу

- 1.Тайылбыр бижик.....1
- 2.Сорулгазы болгаш онаалгалары.....
- 3.Эрттирер чуруму.....
- 4.Ооредиглиг план.....
- 5.Ооредилиг планны темаларга чарганы.....
- 6.Чыл тончузунде болгум ажылынын туннели кандыг болур ужурлугул...
- 7.Эрттирер кичээлдернин кыска допчулалы.....
- 8.Ажыглаан литературалары.....

Тайылбыр бижик.

Оюн - чаш уругнун нитии сайзыралынга чугула черни ээлеп турар. Эн бичии назылыг уругларнын ийиги болуунге, уругларны кылаштап,маннап ооредир оюннарны, шурадып ооредир оюннарны, октаар шимчээшкиннерге ооредир оюннарны, бедикче унерин, шураарын,донгайып кылаштаарын болгаш янзы-буру шимчээшкиннерлиг оюннарны база дидактиктиг оюннарны ооредири чугула.Мага-бодунун сайзыралынга дээштиг оюннарны ойнадып оореткен туннелинде,уругларнын угаан- меделери улам сайзыраар болгаш оюннарны ойнадып ооредип турган таварылгада, оюннун утказын,дурумнери-биле албан таныштырар. Оюннарны ойнадып турган уелеринде,уругларнын айыыл чок чоруунче чугула кичээнгейни угландырар. Оюннар уезинде ажыглаар ойнаарактар болгаш материалдар уругларга таарыштыр кылган,тургускан болур ужурлуг.

Уруглар баштайгы уеде оюннарга ажыглаар чуулдерни,ойнаарактарны чугле чарашсынп тудар, октаар,соортур дээн ышкаш шимчээшкиннерни ажыглап ойнаар. Чоорту боттарынын корген,дыннаан овор-хевирлерин,шимчээшкиннерни оттунуп, чогаадып ойнаар.Оюнга уруглар чаа ооренип алган состерин быжыглаар болгаш сос курлавырын байыдыр. Башкынын удуртулгазы –биле уруглар дидактиктиг,янзы-буру шимчээшкиннерлиг оюннарны ойнап ооренир. Дириг амытаннар дугайында билиин ханыладыр болгаш оларнын овор-хевири-биле холбашкан оюннарны ойнап ооренирлер. Оюн уезинде уругларнын чугаазынче улуг кичээнгейни салыр, ойнаарактарнын аттарын, оларнын-биле канчаар ойнаарын билдингири –биле уругларга тайылбырлаар, коргузер болгаш чаа состерини катаптадыр.Эп-найыралдыг ойнаарынга уругларны чанчыктырар.Дидактиктиг оюннарны ойнап тургаш,ынзы-буру чуулдерни домейлеп,домейлешпес чуулдерни илерип ооредири,уругларнын угаан-медерилин сайзыралынга улуг дузалыг.

Сорулгазы: Оюннарны ойнап билиринге, оюннун дурумунге чагыртып, ону хажытпайн ойнаарныга ооредирин чедип алыр.

Онаалгалары:

1. Уругларны, янзы-буру шимчээшкиннерлиг оюннарны ойнадып ооредир;
2. Оюннарнын дузазы-биле, уругларнын угаан-медерелин, чугаазын болгаш сос курлавырын сайзырадыр;
3. Эштери-биле эвилен-ээлдек, найыралдыг ойнап билиринге кижизидер.

Эрттирер чуруму.

Болгум «Оюннар», ийиги бичии болуунге, неделяда 1, айда - 4 болгаш чылда 36 кичээл болур. Эрттирер хуну-четверг, шагы – 3.30мин. турда болур. Болгумге киржир уругларнын саны – 12 уруг. Болгумге ооренген оюннарын, уруглар-биле хостуг уелеринде болгаш куш-культура кичээлдеринде, агаарлаашкын уезинде ойнап, катаптаар.

2023 -2024 ооредилге чылында, «Дамырак» аттыг уруглар садынын эн бичии назылыг уругларнын ийиги болуунге эртер «Оюннар» болгумунун ооредиглиг планы.

№	Болгумнун кезектери	Шактары
	Уругларны кылаштап,маннап ооредир оюннар	13
	Уругларны шурадып ооредир оюннар	4
	Октаар шимчээшкиннерге ооредир оюннар	5
	Уругларны бедикче унерин, шураарын,донгайып кылаштаарын ооредир оюннар	2
	Янзы-буру шимчээшкиннерлиг оюннар	4
	Дидактиктиг оюннар	8
	Нитии:	36

Ооредилиг планы темаларга чарганы

№	Кезектери	темалары	шактары
	Уругларны кылаштап,маннап ооредир оюннар	Ойнаар кыстарга бараалынар	1
		Кайда дагжап тур.	1
		Орукка селгуустээшкин	1
		Арыкчыгаш кежер	1
		Ковукчугеш	1
		Тукчугашты эккел	1
		Хун биле чаъс	1
		Бомбукту эккел	1
		Менээ кым чедерил?	1
		Кускелер болгаш дииспей	2
		Семдер хава	1
		Оолдарлыг дагаа	1
	Уругларны шурадып ооредир оюннар	Бомбук	1
		Чараш бомбук	1
		Койгунчугаш	1
		Койгун чунуп олур	1
		Шариктерни чууру	1

	Октаар шимчээшкиннерге ооредир оюннар	Бомбукту чууру	1
		Бомбукту тут	1
		Бомбукту дугаже чууру	1
		Бомбукту хааржакче киир окта	1
	Уругларны бедикче унерин, шураарын, донгайып кылаштаарын ооредир оюннар	Огородта дагаалар	1
		Ойнааракты ап ал	1
	Янзы-буру шимчээшкиннерлиг оюннар	Дээрбекке чедээлинер	2
		Чинчи дизери	1
		Башнягы чылынар	1
	Дидактиктиг оюннар	Ону ангы чуулдерни ийи тарай салыры	2
		Оннери домейлешкек, хевири чангыс аай ойнаарактарны ийи болукке улей салыры	2
		Ийи ангы оннгу моогужугештерин кырын будуп каан картон саазынга онун таарыштыр салыры	2
		Оннеш моогужугештерни онун таарыштыр картон саазын кырынга салыры	2
	Ниити:		36

Эрттирер кичээлдернин кыска допчулалы.

Ойнаар-кыстарга бараалынар.

Хевис кырынга, сандайларга ойнаар-кыстар олурткулап каар.уругларны чыып алгаш: «Ойнаар-кыстарга бараалынар» дээш эдертип чедире бергеш,оларнын-биле мендилежир. Ойнаар-кыстарны алгаш,кады танцылаарын сумелээр. Олар-биле ойнап,танцылаан соонда олуттарынга дедир олурткулап каар.

Дараазында ойнаарда адыгжыгаштарга болгаш койгунчугаштарга барып болур (ойнаарынын мурнунда орээлдин оске талазынга ойнаарактарны белеткеп каар.. Оюн тонерге оларны олуттарынга олурткулап каар.

Кайда дагжап тур!

Уруглар хая корнуп алган турар. Бир черде конгулуур дынналыр. Башкы уругларга: «Конгулуур кайда дагжап тур.барып корээлинер» деп чугаалаар. Уруглар конгулуурну барып тып алырга, башкы оларны мактаар.

Орукка селгуустээшкин.

Уругларны чыып алгаш, оларга дорт орук коргузер (кожалашкак ийи шыйыг, аразы 20-30 см). Уругларга ол орукка селгуустээрин сумелээр (шыйыгларны ажыр базып болбазын чугаалап каар0. Олар чинге оруктап шууштур кылаштажыр. Бир ойнаарда 5-6 уругну киириштирер.

Шолге ойнаарда орукту бурузу дужуп турар бир ыяшка чедир шыйып каар. Уруглар олап кылаштааш,дедир келирде бир буруну эккээр. Орээл иштиген ойнадып тургаш,оруктун тончузунге тукчугаштар,ойнаарактар салып каар.

Арыкчыгаш кежер

Шолге (орээлге ийи чергелешкек шыйыг чуруп каар (орээл иштинге ийи узун хендир салып каап болур). Ону уругларга «Арык» деп тайылбырлаа. Арыкты кежилдир ковуруг салып каар (узуну 2-3 метр,калбаа 25-30 см) «Ковуруглеп кылаштап ооренилинер» дээш, уругларны чангыстап ону кырладыр (далаш чок),дидим кылаштадып ооредир.

Ковукчугеш.

Уруглар четтинчипкеш,долгандыр туруп алыр. Олар башкызы-биле денге чугаалаарлар:

Ковукчугеш урдунду
Холчок дурген урдунду.
Чаа ам болзун,оон башка
Чарлып чаштай бээр сен.

Бо состерни чугаалап тургаш,уруглар чоорту аткаарлап, долгандырыгны улгаттырар. Оон «ковукчугеш чарлып кагды» дээрге, уруглар олура кааптарлар.

Тукчугашты эккел.

Болук уругларга (4-6) тукчугашты коргускеш, оларнын-биле ойнаарын сумелээр.

Орээлдин бир талазынга сандайга тукчугаштар салып каар. Баштайгы шугум-биле сандай аразынга мергелер салып каар (узуну 50-60 см).

Тукчугашты экээри-биле уругларны чангыстап чорудар.

- Мергелерни баспайн, артап чорааш, тукчугашты эккеп бер- дээр (мергелернин аразы 1 метр). Уруг мергелерни артап чорааш,, сандайга четкеш, тукчугашты алгаш, ол-ла оруу-биле эккээр.

Хун биле чаьс.

Орээлдин бир талазынга сандайлар салып каар. Оларнын артында «сонгалардан» уруглар бакылап олуларлар. «Хун хуннеп тур, селгуустенер, уруглар!» дээрге, олар бажыннарындан халчып унуп келгеш, орээл иштинге ойнап, маннап, хунге ооруп турарлар. Хенертен «чаьс чаай берди!» дээрге, уруглар шупту бажыннарынче чаштына бээрлер. Оюнну катаптаар.

Бомбукту эккел.

Уругларга чараш бомбуктерни коргускеш, олар-биле ойнаарын сумелээр. Уругларны чангыс шыйыгга тургузуп алгаш, ол шыйыгдан бомбуктерни чангыс угда чуупкаш: «Барып эккелинер» деп чугаалаар. Уруглар оларнын соонче маннааш, четкеш, эккээрлер. Оюнну 2-3 катаптаар. Бомбуктерни уруглар санынга четчир кылдыр белеткеп алыр.

Менээ кым чедерил?

Орээлдин бир талазында сандайларга уруглар олулар. Башкы «Менээ кым чедерил?» дээш, оожум маннап каар. Уруглар тура халышкаш, суруп маннажырлар. Башкы орээлдин оске талазынга чеде бергеш, халчып келген уругларны куспактай арак уткуп алыр. Оон хостуг кылаштажып тургаш, уруглар катап барып олуруп алыр. Оюнну 4-5 катаптаар.

Кускелер болгаш дииспей.

Кускелернин турар черин ангылап каар. Дииспей сандайта азы тожекте олулар. Кускелер унгурунде. Башкы чугаалаар:

Кускелерни тудар дээш,

Кужур дииспей мегеленди.

Кускелер унгурунден унуп келгеш,дааш чок маннажып турарлар.
Бичии уе эрткенде шулукту уламчылаар.

Шимээн-дааштыг кускежиктер

Шириин диисти оттурупту.

Ол одуруглар соонда диис дуже халааш, «мы-у» дээш,кускелерни тудуп эгелээр. Кускелер унгурунче маннажып каар.Диистин ролюнга дидим,дурген уругларны томуйлаар.Дараазында ойнаарда оожум уругларны ойнадып ооредир.

Семдер хава.

Уругларнын бирээзи хава болур,ол чадыг кырында чыдар.Оске уруглар хава чанынга оожум чедип кээрге,башкы чугаалаар:

Дуу чыдар хаваны кор
Дурлуп алган чыдарны кор,
Чудек оожум оттурупкаш,
Чуу боорун корээлем че!

Одуруглар тонери билек хава тура халааш,ээрип эгелээр.Уруглар хавага четтирбейн баарга,ол хевис кырынга катап чыдып алыр.Ойнаан санында-ла хава кылдыр оске уругну томуйлаар.

Оолдарлыг дагаа.

Башкы дагаа болуп ойнаар, оон оолдары – уруглар. Бир уруг моортай болу.Дагаа, оолдары-биле орээл иштинге кылаштап тургаш, чугаалаар:

Оолдарын дагаа
Агаарладып чораан:
- оожум,оожум,ко-ко,
Аранарны ыратпанар.

Моортай караан коруп келгеш, алгыргаш, дагаа оолдарын тудар дээш маннаар. Дагаа оолдары дескеш, иезинче маннажыр.Дагаа моортайны ойладып: «Ынай бар,моортай,оолдарым бербес мен» дээр.

Туттурган дагаа оглун мотай алгаш баар.Оюнну 3-4 катап катаптаар.

Бомбук.

Баштай чангыс уругну ойнадыр. Ону бомбук ышкаш, ийи буттадып шураттыргаш, чугаалаар:

Бомбук,бомбук! Ору шура!
Боолденгеш катап шура!

База катап шураарыңга
Каас онун магадаалы.
Дараазында шупту уруглар ойнаар.

Чараш бомбук.

Болук уруглар (5-6) кижиге шолдун ортузунга турар. Бир уруг бомбук
ышкаш шураарга, башкы чугаалаар:

Чараш бомбук ору шурааш, Чугле караш дээрин олбе?

Чаржып, суржуп ойнаар дээштин

Чугургеш-даа четпес бис бе?

Койгунчугаш.

Ойнакчылар- койгунчугаштар четтинчипкеш, долгандыр туруп алыр.
Ортузунда бир койгунчугаш турар. Уруглар башкыз-биле шулуктээрлер:

Койгунчугаш олурупкаш,
кулактарын шимчеди-дир,
Холдарывыс башка туткаш,
кулак кылып отгунээли.
(холдарын бажыңга тударлар)

Койгунчугаш сирилей-дир-
Холу донуп калган ол-дур.
Адыштарын мынчаар часка
Амыраар сен, чылыгар сен
(уруглар адыштарын часкаар)

Койгунчугаш чылыкпаан-дыр
Буду донуп клаган ол-дур.
Олурбайн эки шура,
Оон эки чылыгар сен.
(ийи бут кырыңга шураар)

Кодан оглу кайда барды?
Корга бергеш, дезипкен-дир.
(Башкы адыжын часкаарг, уруглар маннажып каар.)

Койгун чунуп олур.

Уруглар долгандыр туруп аарга, ортузунга бир уруг койгун бооп
туруп алыр. Долгандыр турган уруглар шулуктээр:

Эжим мени бажынынче
«Эртен кел» деп чалаан чуве.

Арным, кулаам чуй шаап алгаш,
Аржыыл-биле чоттунар мен.

Койгун шимчээшкиннернин шуптузун коргузер: арнын, кулан чуурун, аржыыл-биле чоттунарын. Оон соонда отрузунда койгун бир уруг чанынга ийи буттап шурап келгеш, ол уругну бодунун орнунга тургузуп каар. Оюн катап эгелээр.

Шариктерни чууру.

Уругларга оннунг шариктер (ыяш,пластмаа) эккеп коргускеш, улеп бергеш, кым кандыг шарик алганын айтырар. Оон ол шариктерни бедиксимээр черден чууп бадырар. Чууп бадырыпкан шаригин уруг боду маннап барган эркээр.

Дараазында ойнаарда оннер аайы-билечууп болур – баштай кызылдарын, оон ногааннарын дээн ышкаш.

Бомбукту чууру.

Уруглар чадыг кырынга долгандыр олуруп алгаш, бомбукту бот-боттарынче чугжур. Бомбукту джунда олурган эжинче углай, анаа чедир идее арак чуурун тайылбырлаар (ийи холлу – биле чууп ойнаар).

Бомбукту тут.

Улуг, онгур бомбукту ийи уругга берип кааш, оон-биле ойнаарын коргузер. Уруглар башкынын мурнунга чартык долгандырыг кылдыр туруп алыр (уруглар-биле башкынын аразы 80-100 см). Башкы уругларнын бирээзинче бомбукту октааш: «Тут» дээр. Ол уруг бомбукту ийи холдап алгаш, дедир октаар. Башкы дараазында уругжа октаар. Оон катап башкыжы октаар. Башкы дараазында уругжу октаар. Оон катп башкыже октаар. Оюнну ынчаар уламчылап чорй баар.

Бир эвес уруг бомбукту черже оскунупкан болза, бомбукту алгаш ката пол уругже октаар. Бомбукту черге чангыс-даа джурбээн уругларны мактаар.

Бомбукту дугаже чууру.

Уругларга бомбуктерни (аза шариктерни) улеп бергеш, чыскаап алыр. Оларнын мурнунда шыйыг, ол шыйыгдан 1-1,5 м черде дугалар тургузуп каан. Уруг бурузу бомбуун ол дугаларнын бирээзинче чуурун тайылбырлааш, башкы боду коргузер.

Чууп чорудупкан бомбукту джунда уруг дозуп алгаш, дедир чууп чорудуптар. Бо оюнну болуктеп ойнаар (5-6 кижин).

Арткан уруглар эштеринин бомбук чууп турарын

**МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ДОШКОЛЬНОЕ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
ДЕТСКИЙ САД "ДАМЫРАК" С.ХАНДАГАЙТЫ ОВЮРСКОГО
КОЖУУНА**

Утверждаю:
Заведующая МБДОУ д/с «Дамырак»
с.Хандагайты Овюрского кожууна
_____ Арат-оол А.А.

**Список детей кружка «Оюннар»
на 2023-2024 учебный год**

№	ФИО ребенка	Дата рождения
1	Монгуш Ёндан Шолбанович	17.01.2020г
2	Монгуш Саид Артыш-оолович	02.03.2020г
3	Монгуш Ай-Чурек Белекович	01.11.2020г
4	Монгуш Кира Буяновна	
5	Ооржак Очур Сайын-Маадырович	14.02.2020г
6	Ооржак Айзада Азиятовна	22.09.2020г
7	Сат Амелия Мергеновна	07.2020г
8	Саая Аймира Аржаановна	27.11.2020г
9	Саая Дарыймаа Айбековна	11.02.2021г
10	Тюлюш Ася Артышовна	01.12.2020г
11	Тюлюш Сугдер Шамильевич	27.09.2020г
12	Тумат Долаан Буянович	25.01.2020г

Ажыглаан литературалар:

1. Тыва уруглар ясли -садтарынга чугаа сайзырадылгазын программазы. А.Х.Алдын-оол., Г.Т.Назытпай. Кызыл-2002
2. Школа назыны четпээн уруглар ооредир муниципалдыг автономнуг албан чери уруглар сады «Хээлер» Кызыл – 2020
3. «Матпаадыр» Издательство Тыванын ном ундурер чери.Тыва улустар литературы. 2010